

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи
та розвитку

[Signature]
С.М. Кваша

«*26*» *травня* 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні вченої ради юридичного факультету
Протокол № *15* від «*25*» *05* 2021 р.

[Signature]
О.С. Яра

на засіданні кафедри аграрного, земельного
та екологічного права ім. акад. В.З. Янчука

Протокол № *19* від «*21*» *05* 2021 р.

[Signature]
В.М. Єрмоленко

«*27*» *05* 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА»**

Рівень вищої освіти: третій освітньо-науковий

Спеціальність 081 Право

Освітньо-наукова програма: Право

Гарант ОНП: Ладиченко В.В.

Розробники: д.ю.н., професор Єрмоленко В.М.,

д.ю.н., доцент Краснова Ю.А.

**ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ПРИРОДОРЕСУРСНОГО
ПРАВА»**

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь		
Галузь знань	08 Право	
Освітньо-науковий рівень	Третій	
Освітній ступінь	Доктор філософії	
Спеціальність	081 Право	
Освітньо-наукова програма	081 Право	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	не передбачено	
Курсова робота	не передбачено	
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	30	30
Практичні, семінарські заняття	30	30
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	90	90
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	6	6

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА»

Метою навчальної дисципліни «Проблеми екологічного та природоресурсного права» є ознайомлення із новітніми теоретичними та практичними проблемами правового регулювання екологічних та природоресурсних відносин, систематизації напрямів та способів вирішення проблем, накопичених у законодавстві, у забезпеченні оволодіння аспірантами сукупністю спеціальних теоретичних знань, а також практичних навичок у реальній практиці правозахисної, правозастосовної, наукової та іншої діяльності фахівців правничого профілю.

У професійному аспекті завдання навчального курсу є підготовка фахівців, здатних до проведення самостійних наукових досліджень; формулювання теоретичних та практичних висновків і пропозицій на основі аналізу відповідних теоретичних джерел, нормативно-правових актів; здійснення роботи у напрямі імплементації національного екологічного законодавства до вимог екологічного законодавства ЄС.

Завданням навчальної дисципліни є аналіз системи чинного екологічного та природоресурсного законодавства, виявлення правових прогалин і колізій, дослідження наукової літератури у галузі екологічного та природоресурсного права з метою продукування власних наукових ідей та практично-орієнтованих інноваційних пропозицій здобувачів у галузі екологічного та природоресурсного права.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен:

знати:

- еволюцію і тенденції розвитку доктрин екологічного та природоресурсного права та відповідних методологічних підходів до розуміння сутності екологічного та природоресурсного права;
- основні науково-методологічні проблеми теорії екологічного та природоресурсного права;
- визначення основних категорій та понять, основні наукові здобутки теорії екологічного та природоресурсного права, а також узагальнення судової практики;

вміти:

- відрізнити правовідносини, що регулюються екологічним та природоресурсним правом, від тих, які є предметом регулювання інших галузей права, застосовувати отримані знання до конкретних життєвих ситуацій;
- юридично грамотно та аргументовано захищати певне правове рішення, викладати його в усній та письмовій формі;
- виявляти недосконалість окремих норм та проблеми у їх застосуванні, знаходити шляхи їх вирішення;
- орієнтуватись у напрямках розвитку екологічних та природоресурсних правовідносин.
- проводити системні наукові дослідження у галузі екологічного та

- природоресурсного права на принципах академічної культури і добросовісності;
- здійснювати пошук, обробку, інтерпретацію інформації з різних джерел для продукування власних наукових ідей та практично-орієнтованих інноваційних пропозицій у сфері права;
 - застосування ідеї та концепції основних інститутів галузевих юридичних наук для розв'язання завдань наукового дослідження;
 - формулювати робочі гіпотези та формувати нові наукові дослідницькі результати в обраній сфері;

Основними компетентностями, яких повинен набути здобувач після вивчення навчальної дисципліни є:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати комплексні проблеми в сфері професійної діяльності, у тому числі дослідницько-інноваційної, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань в галузі екологічного та природоресурсного права.

Загальні компетентності:

здатність ініціювати та виконувати (індивідуально або в науковій групі) наукові дослідження, що приводять до отримання нових знань у сфері правничої науки;

здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, генерування нових ідей та досягнення наукових цілей.

Фахові компетентності:

набуття глибоких, обґрунтованих фахових знань; детальні або дуже детальні знання спеціальної області дослідження в галузі права у поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску до індивідуальної області дослідження;

здатність знаходити, контекстуалізувати та інтерпретувати значну кількість теоретичного та нормативного матеріалу;

здатність аналізувати методологічні проблеми галузевих юридичних наук;

Спеціальні компетентності:

знання та розуміння предметної області дослідження;

здатність планувати та виконувати сучасні інтелектуальні дослідження, як на запити стейкхолдерів так і сучасної світової наукової спільноти для досягнення науково обґрунтованих теоретичних або експериментальних наукових результатів, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для правничої сфери;

здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових та комплексних ідей в межах предметної області дослідження.

Програмними результатами вивчення навчальної дисципліни є:

глибоке розуміння теорії та методології юридичних досліджень та вміння їх застосовувати для ідентифікації наукових гіпотез та використання у власних наукових дослідженнях та у викладацькій діяльності;

інтегрування положення галузевих юридичних наук з метою отримання нових науково-обґрунтованих результатів;

аргументування власної точки зору із урахуванням доктринальних положень.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ПРИРОДОРЕСУРСНОГО
ПРАВА»**

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Лекція 1. Проблеми формування еколого-правової науки та освіти в сучасних умовах

Наукові концепції взаємодії суспільства і природи в умовах соціально-екологічної кризи та їх вплив на формування науки екологічного права.

Генетичні засади суспільної екологічної саморегуляції у правосвідомості Українського народу.

Трансформація соціальних регуляторів взаємодії суспільства і природи. Актуальність наукового опосередкування форм взаємодії суспільства і природи та їх закріплення в сучасному екологічному праві. Формування відновлювальної (відтворювальної) форми взаємодії суспільства і природи на засадах положень Концепції сталого розвитку.

Стратегія національної екологічної політики як державно-правовий засіб оптимізації форм взаємодії суспільства і природи. Наукові засади екологічної конфліктології. Роль екологічного права у здійсненні національної екологічної політики. Механізм правового забезпечення національної екологічної політики.

Лекція 2. Науково-методологічні проблеми формування екологічного права

Науково-правові засади становлення екологічного права. Особливості предмета і метода екологічного права як основних критеріїв виділення його в окрему галузь права. Перспективи розвитку наукових підходів до предмета і методів екологічного права. Поняття екологічного права та питання його співвідношення з іншими галузями права. Комплексний характер, єдність та системність екологічного права.

Теоретичні аспекти поняття об'єктів екологічного права та їх класифікації. Суспільно-правові передумови формування обґрунтованого суб'єктного складу екологічних правовідносин. Принципи та функції екологічного права, проблеми наукового обґрунтування.

Система джерел екологічного права: класифікація, сучасний стан та перспективи розвитку. Диференціація, інтеграція та комплексність як тенденції щодо розвитку екологічного права. Співвідношення екологічного права та законодавства. Проблеми систематизації екологічного законодавства в сучасних умовах.

Лекція 3. Становлення і розвиток еколого-правових наукових шкіл в Україні

Поняття та загальна характеристика сучасних наукових шкіл екологічного права. Гуманістична школа екологічного права КНУ імені Тараса Шевченка. Еколого-правова наукова школа Інституту держави і права ім. Корецького (персоналії та наукові доробки).

Еколого-правова наукова школа Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого (персоналії та наукові доробки). Еколого-правова наукова школа Одеської національної юридичної академії (персоналії та наукові доробки).

Еколого-правова наукова школа Львівського національного університету ім. Івана Франка (персоналії та наукові доробки). Зарубіжна наука екологічного та природоохоронного права: основні напрями, результати та значення для вітчизняної науки екологічного права. Перспективи розвитку наукових еколого-правових досліджень.

Лекція 4. Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку

Становлення та принципи концепції сталого розвитку. Міжнародно-правові джерела щодо сталого розвитку та його екологічної складової. Законодавче впровадження в Україні екологічної складової сталого розвитку. Міжнародно-правові напрями співпраці України щодо реалізації екологічної складової сталого розвитку.

Лекція 5. Передумови подальшого розвитку екологічного права України

Соціально-екологічна криза як передумова подальшого розвитку екологічного права України. Державна екологічна політика як передумова подальшого розвитку екологічного права України. Законодавче закріплення основних засад державної екологічної політики України. Специфічні риси сучасного екологічного права України. Становлення Права екологічної безпеки.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА

Лекція 1. Природоресурсне право в системі права України

Природні ресурси як комплексні об'єкти правового регулювання. Обґрунтування пріоритетності застосування найменування «природоресурсне право» перед іншими лексико-категорійними конструкціями. Проблеми предмету і методів природоресурсного права з позиції його комплексності. Принципи природоресурсного права, їх зв'язок і відмінності з принципами суміжних галузей права, проблеми класифікації принципів. Теоретичні та практичні питання співвідношення природоресурсного, екологічного та інших суміжних галузей права. Концептуальні аспекти обґрунтування необхідності

інтеграції поресурсних галузей права в межах природоресурсного та екологічного права. Особливості формування системи природоресурсного права та зв'язок її структурних елементів з інститутами інших галузей права.

Лекція 2. Джерела природоресурсного права

Дуалістичний характер галузевої належності джерел сучасного природоресурсного права. Питання розширення джерельної бази природоресурсного права. Проблемні питання конституційного підґрунтя природоресурсного права. Природоресурсне законодавство як основоположне джерело сучасного природоресурсного права. Об'єктивні та суб'єктивні передумови створення Природоресурсного кодексу України. Особливості структури природоресурсного законодавства. Локальний рівень джерел природоресурсного права. Звичаї і традиції як джерела природоресурсного права, їх розмежування. Природні права як джерела природоресурсного права. Релігійні норми як чинники формування сучасного природоресурсного права (біблейські заповіді, соціально-екологічна доктрина католицької церкви).

Лекція 3. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси

Визначення та атрибутивні ознаки права власності на природні ресурси, їх відмінність від інших видів речових прав власності, встановлюваних іншими галузями права. Проблема розпорошеності норм, що врегульовують відносини власності на природні ресурси, в нормативно-правових актах різної галузевої належності. Обмеження і обтяження права власності на природні ресурси. Види захисту права власності на природні ресурси та їх особливості.

Лекція 4. Право природокористування

Право природокористування як родова категорія, що об'єднує права користування різними видами природних ресурсів. Концептуальні погляди на основні види природокористування та їх співвідношення. Теоретичні та практичні аспекти реалізації прав і обов'язків природокористувачів. Класифікація підстав виникнення, зміни і припинення права природокористування.

Лекція 5. Правові засади державного управління сферою природокористування

Поняття управління в галузі використання природних ресурсів. Загальна характеристика сучасних суб'єктів державного управління сферою природокористування. Сучасні особливості формування системи органів державного управління природокористуванням (позитивні й негативні наслідки). Розмежування державного управління, державного контролю і нагляду у сфері природокористування. Нормування та стандартизація у сфері використання та охорони природних ресурсів. Моніторинг природних ресурсів. Державні кадастри природних ресурсів як засоби державного управління природокористуванням. Роль Червоної і Зеленої книг України у організації державного нагляду і контролю у сфері природокористування.

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ПРИРОДОРЕСУРСНОГО
ПРАВА»**

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	у тому числі				
		Л	П	Лаб	Інд	с.р.		Л	П	Лаб	Інд	С.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовний модуль 1. Проблеми екологічного права												
Тема 1. Проблеми формування еколого-правової науки та освіти в сучасних умовах	17	4	4			9	17	4	4			9
Тема 2. Науково-методологічні проблеми формування екологічного права	13	2	2			9	13	2	2			9
Тема 3. Доктрини в сучасному екологічному праві	17	4	4			9	17	4	4			9
Тема 4. Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку	13	2	2			9	13	2	2			9
Тема 5. Передумови подальшого розвитку екологічного права в Україні	13	2	2			9	13	2	2			9
Разом за змістовним модулем 1	73	14	14			45	63	14	14			45
Змістовний модуль 2. Проблеми природоресурсного права												
Тема 1. Природоресурсне право в системі права України	17	4	4			9	17	14	24			9
Тема 2. Джерела природоресурсного права	13	2	2			9	13	12	22			9
Тема 3. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси	13	2	2			9	13	12	22			9
Тема 4. Право природокористування	17	4	4			9	17	14	24			9
Тема 5. Правові засади державного управління сферою природокористування	17	4	4			9	17	14	24			9
Разом за змістовним модулем 2	77	16	16			45	77	16	16			45
Усього годин	150	30	30			90	150	30	30			90

**ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ПРИРОДОРЕСУРСНОГО
ПРАВА»**

№ з/п	Назва теми	Кіль кість годин
1	Проблеми формування еколого-правової науки та освіти в сучасних умовах	4
2	Науково-методологічні проблеми формування екологічного права	2
3	Доктрини в сучасному екологічному праві	4
4	Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку	2
5	Передумови подальшого розвитку екологічного права в Україні	2
6	Природоресурсне право в системі права України	4
7	Джерела природо ресурсного права	2
8	Право власності на природні об'єкти та їх ресурси	2
9	Право природокористування	4
10	Правові засади державного управління сферою природокористування	4
	Разом	30

Практичне заняття 1. Проблеми формування еколого-правової науки та освіти в сучасних умовах (4 год.)

Питання для опрацювання:

1. Наукові концепції взаємодії суспільства і природи в умовах соціально-екологічної кризи та їх вплив на формування науки екологічного права.
2. Екологічні звичаї Українського народу.
3. Актуальність наукового опосередкування форм взаємодії суспільства і природи та їх закріплення в сучасному екологічному праві.
4. Стратегія національної екологічної політики як державно-правовий засіб оптимізації форм взаємодії суспільства і природи.
5. Роль екологічного права у здійсненні національної екологічної політики.
6. Механізм правового забезпечення національної екологічної політики.

Практичні завдання:

Підготуйте Ессе в якому, на підставі аналізу існуючих концепцій взаємодії суспільства і природи, розкрийте власний науковий підхід до подальшого розвитку взаємовідносин у цій сфері.

Самостійна робота (9 год.):

Теми рефератів:

1. Генеза наукових концепцій взаємодії суспільства і природи.
2. Екологічна парадигма в звичаях, традиціях та морально-етичних засадах праукраїнців та інших народів світу.
3. Антропоцентричний та біоцентричний підходи до розуміння взаємодії суспільства і природи та формування на їх засадах сучасної екологічної політики.
4. Сучасні публічно-правові (колективні) та приватно-правові (індивідуальні) імперативи взаємодії людини та довкілля на території України.

Практичне заняття 2. Науково-методологічні проблеми формування екологічного права (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Розвиток науки екологічного права.
2. Формування наукових положень про предмет і метод екологічного права.
3. Співвідношення екологічного права з іншими галузями у системі національного права.
4. Система об'єктів екологічного права та перспективи її розширення.
5. Теоретико-правові аспекти принципів та функцій екологічного права.

Практичні завдання:

Підготуйте Ессе в якому, на підставі аналізу існуючих концепцій формування екологічного права, розкрийте власний науковий підхід до подальшого розвитку екологічного права як галузі права, науки та навчальної дисципліни.

Самостійна робота (9 год.):

Теми рефератів:

1. Систематизація екологічного законодавства на сучасному етапі його розвитку.
2. Диференціація, інтеграція та комплексність як тенденції щодо розвитку екологічного права України.
3. Співвідношення екологічного права та законодавства України.

Практичне заняття 3. Доктрини в сучасному екологічному праві (4 год.)

Питання для опрацювання:

1. Поняття та загальна характеристика доктрин в сучасному екологічному праві.
2. Вітчизняні доктрини екологічного права.

3. Зарубіжна наука екологічного права: основні напрями, результати та значення для вітчизняної науки екологічного права.

4. Перспективи розвитку наукових еколого-правових досліджень.

Практичні завдання:

Підготуйте Ессе в якому розкрийте особливості формування наукових доктрин екологічного права в окремих зарубіжних країнах.

Самостійна робота (9 год.):

Теми рефератів:

1. Правове регулювання природоресурсних відносин в працях вчених–правників дореволюційного періоду.

2. Правове регулювання природоохоронних відносин в працях вчених–правників дореволюційного періоду.

3. Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки в працях представників Гуманістичної школи екологічного права КНУ імені Тараса Шевченка.

4. Проблеми правового регулювання використання природних ресурсів в працях представників наукової школи Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України.

5. Проблеми природоохоронного права в працях представників наукових шкіл Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого та Одеської національної юридичної академії.

6. Еколого-правова наукова школа Львівського національного університету ім. Івана Франка (персоналії та наукові доробки).

Практичне заняття 4. Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Становлення та принципи концепції сталого розвитку.

2. Міжнародно-правові джерела щодо сталого розвитку та його екологічної складової.

3. Законодавче впровадження в Україні екологічної складової сталого розвитку.

4. Міжнародно-правові напрямки співпраці України щодо реалізації екологічної складової сталого розвитку.

Практичні завдання:

Підготуйте Ессе в якому, на підставі аналізу чинного екологічного законодавства, запропонуйте власний підхід до подальшої реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку.

Самостійна робота (9 год.):

Теми рефератів:

1. Історичні передумови становлення принципу сталого розвитку.
2. Сталий розвиток, як системоутворюючий принцип міжнародного екологічного права та законодавства.
3. Основні міжнародні конференції, що стосуються сталого розвитку.
4. Роль конференції ООН в Ріо-де-Жанейро (1992) та основні її положення щодо сталого розвитку.
5. Роль Всесвітнього саміту зі сталого розвитку в Йоханнесбурзі (2002р.) на шляху до подолання екологічної кризи.
6. Механізм реалізації положень міжнародних конференцій щодо сталого розвитку на національному та міжнародному рівнях.

Практичне заняття 5. Передумови подальшого розвитку екологічного права України (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Екологічна функція держави як одна з основних функцій державної політики України.
2. Основні засади державної екологічної політики України.
3. Основні програмні документи, що визначають напрями державної політики в галузі екології.
4. Екологічні програми: поняття та види.
5. Основні специфічні риси екологічного права України на сучасному етапі його розвитку.

Практичні завдання:

Підготуйте Ессе в якому, на підставі аналізу існуючих наукових і практичних підходів до систематизації екологічного законодавства, запропонуйте власний науковий підхід з цього питання.

Самостійна робота (9 год.):

Теми рефератів:

1. Поняття «екологізації» за основними програмними документами в галузі екології.
2. Основні напрями державної політики у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: аналіз актуальності на сьогоднішній день.
3. Стратегія державної екологічної політики до 2020 року: шляхи та проблеми реалізації.
4. Принципові засади державної екологічної політики, передбачені Законами «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про основи національної безпеки України».
5. Конфліктність інтересів (економічних і екологічних) як особлива риса екологічного права.

6. Глобальність проблем екологічного права в сучасному світі та шляхи їх подолання.

Тема 6. Природоресурсне право в системі права України (4 год.)

Питання для опрацювання:

1. Система природоресурсного права.
2. Галузева належність природоресурсних відносин.

Завдання для самостійної роботи (9 год.):

1. Створіть презентацію на тему «Система природоресурсного права».
2. Підготуйте доповідь на тему «Генезис теорії природоресурсного права».

Проаналізуйте ситуацію.

На науково-практичній конференції професор Петренко виступив з доповіддю, в якій він обґрунтував місце природоресурсного права в системі права як підгалузі екологічного права. У наступному обговоренні професор Федорчук розкритикував такий підхід. Наполягаючи на інституційній природі природоресурсного права як структурної складової системи екологічного права. Доцент Кириченко навпаки наполіг на галузевій самостійності природоресурсного права.

Оцініть кожен з наведених наукових позицій перелічених вчених і висловіть особисте бачення місця природоресурсного права в системі національного права. Аргументуйте відповідь.

Тема 7. Джерела природоресурсного права (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Дайте визначення джерела і форми природоресурсного права.
2. Розкрийте дуалізм джерел сучасного природоресурсного права.
3. Розкрийте Ваше особисте ставлення до плюралістичного підходу у визначенні складу джерел сучасного природоресурсного права.
4. У чому полягають особливості конституційних засад природоресурсного права?
5. Наведіть особливості структури природоресурсного законодавства.
6. Обґрунтуйте відповідь на питання: чи існує локальний рівень правового регулювання природоресурсних відносин?
7. Розмежуйте звичаї та традиції як джерела природоресурсного права.
8. Оцініть можливість природних прав бути джерелом природоресурсного права.
9. Чи зберігся досі вплив релігійних норм на сучасне природоресурсне право?
10. Наведіть конкретні приклади рецепції релігійних норм на сучасне природоресурсне право.

Завдання для самостійної роботи (9 год.):

Підготуйте реферат на одну з тем:

Джерела і форми природоресурсного права.

Судова практика як джерело сучасного природоресурсного права.

Природоресурсне законодавство як основоположне джерело сучасного природоресурсного права.

Проаналізуйте ситуацію.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 р. № 442 передбачено перетворення Держветфітослужби України через її злиття з іншими центральними органами центральної влади в новому органі державного управління зі зміною підпорядкування нової служби безпосередньо Кабінету Міністрів України. Колектив центрального апарату

Держветфітослужби за підтримки профспілкової організації оспорив вказане рішення в суді. Яким має бути головний аргумент позивачів, викладений у позовній заяві?

Викладіть власне аргументоване бачення розв'язання цієї ситуації судом.

Тема 8. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси (2 год.)

Питання для опрацювання:

1. Особливості права власності на природні ресурси.
2. Теоретичні моделі правового регулювання відносин власності на природні ресурси.
3. Доктринальні підходи до розрізнення (ототожнення) обмежень і обтяжень прав на природні ресурси.
4. Особливості захисту права власності на природні ресурси.

Завдання для самостійної роботи (9 год.):

Підготуйте добірку норм чинного законодавства, які дають змогу реалізувати право кожного громадянина України на одержання безоплатно у власність: 1) ділянок лісу; 2) водних ресурсів.

Проаналізуйте ситуацію.

Киянин Лишко звернувся до Київської міської ради із заявою про виділення йому в межах Києва безоплатно земельної ділянки для індивідуальної забудови площею до 0,1 га, посилаючись на ст. 13 Конституції України. Сесія міської ради відмовила гр. Лишку в задоволенні його звернення. Тоді він звернувся з позовом до суду.

Вивчіть можливість задоволення подібного звернення, посилаючись на відповідні норми чинного законодавства. Чи може громадянин України реалізувати право на земельну ділянку в будь-якому регіоні, навіть не проживаючи в ньому?

Тема 9. Право природокористування (4 год.)

Питання для опрацювання:

1. Концептуальні погляди на юридичну природу природокористування та співвідношення різних його видів.
2. Теоретичні та практичні аспекти реалізації прав і обов'язків природокористувачів.

Завдання для самостійної роботи (9 год.):

Підготуйте доповідь на одну з тем. До доповіді розробіть презентацію.

1. Теоретичні та практичні проблеми реалізації права загального природокористування.
2. Теоретичні та практичні проблеми реалізації права спеціального природокористування.

Тема 10. Правові засади державного управління сферою природокористування (4 год.)

Питання для опрацювання:

1. Правовий статус суб'єктів державного управління сферою природокористування.
2. Система органів державного управління природокористуванням.
3. Засоби забезпечення державного управління сферою природокористування.

Завдання для самостійної роботи (9 год.):

1. Сформууйте перелік загальних та спеціальних нормативно-правових актів, які встановлюють систему органів державного управління в галузі використання природних ресурсів. Подайте його у вигляді презентації
2. Складіть таблицю критеріїв розмежування державного управління, державного контролю і нагляду у сфері природокористування.

Проаналізуйте ситуацію.

Наразі чинними є два Положення про Державне агентство водних ресурсів України. одне з них затверджене Указом Президента України від 13 квітня 2011 р. № 453, а інше – постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 393. За яким правилом доцільно усунути вказану колізію: темпоральним, змістовним чи ієрархічним?

Обґрунтуйте Вашу позицію.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ ЗДОБУВАЧАМИ

1. Соціально-правове підґрунтя становлення спеціального еколого-правового регулювання у період інтенсивного розвитку промисловості (друга пол. ХІХ - поч. ХХ ст).
2. Сучасні концепції взаємодії суспільства та природи.
3. Концепція сталого розвитку та правові форми її втілення у міжнародному праві та праві України.
4. Поняття екологічної складової концепції сталого розвитку в Україні.
5. Поняття, ознаки та види об'єктів екологічного права.
6. Стан та перспективи розвитку предмету екологічного права як комплексної галузі права.
7. Гуманістична школа екологічного права КНУ ім. Т. Шевченка.
8. Характеристика наукових напрямків Харківської, Львівської та Одеської шкіл екологічного та земельного права.
9. Науковий доробок школи екологічного права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України.
10. Школа правової охорони природи та її погляди на предмет екологічного права.
11. Наукові витoki екологічного права у працях його фундаторів.
12. Реалії та перспективи розширення об'єктного кола екологічних правовідносин.
13. Концепція права екологічної безпеки та її вплив на розвиток екологічного права України.
14. Диференціація та інтеграція як тенденції розвитку екологічного права.
15. Перспективи систематизації законодавства України: можливі шляхи та форми.
16. Екологізація галузевого законодавства у контексті інтеграції правової системи України.
17. Природні ресурси як комплексні об'єкти правового регулювання.
18. Проблеми предмету і методів природоресурсного права з позиції його комплексності.
19. Принципи природоресурсного права, їх зв'язок і відмінності з принципами суміжних галузей права, проблеми класифікації принципів.
20. Теоретичні проблеми співвідношення природоресурсного, екологічного та інших суміжних галузей права.
21. Концептуальні аспекти обґрунтування необхідності інтеграції поресурсних галузей права в межах природоресурсного та екологічного права.
22. Особливості формування системи природоресурсного права та зв'язок її структурних елементів з інститутами інших галузей права.
23. Джерела та форми природоресурсного права.
24. Дуалістичний характер джерел сучасного природоресурсного права.
25. Питання розширення джерельної бази природоресурсного права.
26. Проблемні питання конституційного підґрунтя природоресурсного

права.

27. Природоресурсне законодавство як основоположне джерело сучасного природоресурсного права.

28. Об'єктивні та суб'єктивні передумови створення Природоресурсного кодексу України.

29. Особливості структури природоресурсного законодавства.

30. Локальний рівень джерел природоресурсного права.

31. Звичаї і традиції як джерела природоресурсного права, їх розмежування.

32. Релігійні норми як чинники формування сучасного природоресурсного права.

33. Природні права як джерела природоресурсного права.

34. Визначення та атрибутивні ознаки права власності на природні ресурси.

35. Відмінність права власності на природні ресурси від інших видів речових прав власності, встановлюваних іншими галузями права.

36. Проблема розпорошеності норм, що врегульовують відносини власності на природні ресурси, в нормативно-правових актах різної галузевої належності.

37. Обмеження і обтяження права власності на природні ресурси.

38. Особливості самозахисту права власності на природні ресурси.

39. Віндикаційний позов у системі способів захисту права власності на природні ресурси.

40. Особливості негативного позову при захисті прав власників природних ресурсів.

41. Позов про визнання права власності на природні ресурси.

42. Право природокористування як родова категорія природоресурсного права.

43. Концептуальні погляди на основні види природокористування та їх співвідношення.

44. Теоретичні та практичні аспекти реалізації прав і обов'язків природокористувачів.

45. Підстави виникнення, зміни і припинення права природокористування.

46. Поняття і зміст управління в галузі використання природних ресурсів.

47. Загальна характеристика сучасних суб'єктів державного управління сферою природокористування.

48. Сучасні особливості формування системи органів державного управління природокористуванням.

49. Розмежування державного управління, державного контролю і нагляду у сфері природокористування.

50. Нормування та стандартизація у сфері використання та охорони природних ресурсів.

51. Моніторинг природних ресурсів.

52. Державні кадастри природних ресурсів як засоби державного управління природокористуванням.

53. Роль Червоної і Зеленої книг України у організації державного нагляду і контролю у сфері природокористування.

ТИПОВЕ ТЕСТОВЕ ЗАВДАННЯ
для визначення рівня засвоєння знань
з навчальної дисципліни
«ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ПРИРОДОРЕСУРСНОГО
ПРАВА»

Білет № 1

Питання 1. Поєднати стрілками наукові праці та їх авторів:

Єрмоленко В.М.	«Правові проблеми соціального розвитку села в Україні»
Гафурова О.В.	«Предмет і система природоресурсного права»
Піддубний О.Ю.	«Правова охорона рослинного світу України»
Краснова Ю.А.	«Правовідносини у сфері біотехнологій»
Гиренко І.В.	«Аграрні майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств в Україні»
Дейнега М.А.	«Право екологічної безпеки України»

Питання 2. Які із вказаних вчених є представниками Харківської та Одеської еколого-правової школи:

- 1) Бондар В.О.
- 2) Вовк Ю.В.
- 3) Гетьман А.П.
- 4) Каракаш І.І.
- 5) Кравченко С.М.
- 6) Погрібний О.О.
- 7) Титова Н.І.
- 8) Шульга М.В.

Питання 3. Напрямок екологічної етики, який розглядає довілля на одній моральній площині із людиною має назву:

- 1) антропоморфізм;
- 2) анімізм;
- 3) конкордизм;
- 4) екоцентризм;
- 5) антропоцентризм.

Питання 4. Основні положення концепції сталого розвитку:

- 1) охорона навколишнього природного середовища;
- 2) задоволення потреби розвитку та збереження навколишнього природного середовища повинно поширюватись не лише на нинішнє, але й на майбутні покоління;
- 3) зменшення розриву у рівні життя між державами, викорінення бідності;
- 4) врахування соціальних, економічних та екологічних потреб;
- 5) заборона використання вичерпних природних ресурсів;
- 6) наділення явищ природи людськими психічними та фізіологічними якостями.

Питання 5. Ст. 50 Конституції України передбачає право на:

- 1) екологічну безпеку;
- 2) безпечне для життя і здоров'я довкілля;
- 3) екологічну освіту;
- 4) вільного доступу до інформації про стан довкілля;
- 5) відшкодування шкоди, завданої порушенням права на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Питання 6. До природоохоронних (середовищеохоронних) правовідносин належать:

- 1) правовідносини по охороні навколишнього природного середовища;
- 2) правовідносини по охороні життя та здоров'я людини від негативного впливу стихійних сил природи;
- 3) правовідносини в галузі охорони об'єктів та територій природно-заповідного фонду;
- 4) фауністичні правовідносини;
- 5) правовідносини в галузі охорони лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон і територій;
- 6) гірничі правовідносини.

Питання 7. До комплексних об'єктів екологічного права належать:

- 1) навколишнє природне середовище;
- 2) рослинність;
- 3) виключна морська (економічна) зона;
- 4) континентальний шельф;
- 5) природні заповідники;
- 6) тваринний світ.

Питання 8. Правові форми юридичної відповідальності в галузі екології:

- 1) адміністративна
- 2) майнова
- 3) дисциплінарна
- 4) кримінальна
- 5) позитивна
- 6) ретроспективна.

Питання 9. Найпоширенішою нині є концепція, яка розглядає природоресурсне право як:

- а) підгалузь екологічного права;
- б) інститут екологічного права;
- в) самостійну галузь права;
- г) міждисциплінарне правове утворення.

Питання 10. Вкажіть, до компетенції яких органів належать вказані повноваження:

А. Місцевих державних адміністрацій Б. Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України	1) видача дозволів на спеціальне водокористування 2) здійснення державного моніторингу вод 3) погодження проектів водоохоронних зон 4) здійснення державної екологічної експертизи
---	---

Питання 11. Вкажіть вид використання природних ресурсів, який не потребує одержання ліцензії:

- а) централізоване водопостачання та водовідведення;
- б) ветеринарна практика;

- в) діяльність, пов'язана з промисловим виловом риби у внутрішніх водоймах господарств;
- г) торгівля рідким паливом з біомаси та біогазом
- д) видобуток вугілля.

Питання 12. Вставте пропущене слово:

болото – ... зволожена земельна ділянка із застоюним водним ... і специфічним рослинним

Питання 13. Які нижче перераховані водні ресурси належать до водних об'єктів місцевого значення:

- а) акваторії морських портів;
- б) водні об'єкти, віднесені до категорії лікувальних;
- в) підземні води, які не можуть бути джерелом централізованого водопостачання.

Питання 14. Вкажіть, у чий власності можуть перебувати водні ресурси України:

- а) Українського народу;
- б) фізичних та юридичних осіб;
- в) органів державної влади;
- г) органів місцевого самоврядування.

Питання 15. Назвіть принцип, покладений у основу державного управління в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів:

- а) раціональності;
- б) оптимального співвідношення індивідуальних, суспільних та державних інтересів;
- в) басейновий;
- г) ефективності.

Питання 16. Вставте пропущене слово:

б'єф – ділянка річки, що розташована вище або нижче ...

Питання 17. До лісового фонду України належать лісові ділянки площею не менше:

- а) 0,1 га;
- б) 0,5 га;
- в) 1,0 га;
- г) 5 га.

Питання 18. Встановіть відповідність обов'язків тимчасових лісокористувачів:

<p>А. На умовах довгострокового користування</p> <p>Б. На умовах короткострокового користування</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. дотримання умов договору; 2. додержання вимог спеціального дозволу; 3. виконувати встановлені обмеження (обтяження); 4. дотримуватися встановленого законодавством режиму використання земель; 5. здійснювати використання лісових ресурсів за встановленими правилами і нормами.
---	--

Питання 19. Розмежуйте повноваження органів державної влади і місцевого самоврядування у сфері лісових відносин:

<p>А. Місцеві органи державної влади</p>	<p>1) беруть участь у розробленні та забезпеченні виконання регіональних (місцевих) програм з охорони, захисту, використання та відтворення лісів;</p>
<p>Б. Органи місцевого самоврядування</p>	<p>2) здійснюють контроль за додержанням законодавства у сфері лісових відносин;</p> <p>3) організовують благоустрій лісових ділянок і культурно-побутове обслуговування відпочиваючих у лісах, що використовуються для цих цілей;</p> <p>4) встановлюють ліміт використання лісових ресурсів при заготівлі другорядних лісових матеріалів та здійсненні побічних лісових користувань;</p> <p>5) встановлюють порядок використання коштів, що виділяються з місцевого бюджету на ведення лісового господарства;</p> <p>6) встановлюють максимальні норми безоплатного збору дикорослих трав'яних рослин, квітів, ягід, горіхів, грибів тощо.</p>

Питання 20. Вкажіть на неіснуючу категорію лісів:

- 1) захисні ліси;
- 2) рекреаційно-оздоровчі ліси;
- 3) ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;
- 4) ліси-розплідники;
- 5) експлуатаційні ліси.

Питання 21. Розрахункова лісосіка – це:

- 1) межі лісокористування;
- 2) одиниця лісопроектної документації;
- 3) одиниця топографо-геодезичних робіт;
- 4) норма заготівлі деревини.

Питання 22. Державний лісовий кадастр не включає:

- 1) облік якісного і кількісного стану лісового фонду України;
- 2) поділ лісів на категорії залежно від основних виконуваних ними функцій;
- 3) інформаційний розділ;
- 4) грошову оцінку лісів.

Питання 23. Який орган здійснює лісову сертифікацію:

- 1) Кабінет Міністрів України;
- 2) Міністерство енергетики та захисту довкілля;
- 3) Державне агентство лісових ресурсів України;
- 4) регіональні органи державної влади.

Питання 24. Розподіл між відповідними місцевими бюджетами плати за користування надрами здійснює:

- 1) Верховна Рада України;
- 2) Кабінет Міністрів України;
- 3) Президент України.

Питання 25. Вставте пропущене в реченні слова

Надра – це ..., що розташована під поверхнею суші та дном водоймищ і простягається до глибин, доступних для геологічного вивчення та освоєння.

Питання 26. Назвіть тварин, які не підпадають під дію законодавства про тваринний світ:

- 1) вовки;
- 2) лісові комахи;
- 3) велика рогата худоба.

Питання 27. Розмежуйте екологічні та аграрні закони:

А. Фауністичні закони	1) Про охорону навколишнього природного середовища;
	2) Про тваринний світ;
	3) Про мисливське господарство та полювання;
	4) Про племінну справу в тваринництві
Б. Аграрні закони	5) Про захист тварин від жорстокого поводження.

Питання 28. Підставою припинення права приватної власності на об'єкти тваринного світу є:

- 1) зміна умов утримання диких тварин, визначених у законодавстві;
- 2) жорстоке поводження з дикими тваринами;
- 3) внесення дикої тварини, що перебуває у приватній власності, до Червоної книги.

Питання 29. Яке слово пропущене в реченні ?

Рослинний світ – сукупність усіх видів рослин, а також ... та утворених ними угруповань на певній території.

Питання 30.

Розмежуйте флористичні та аграрні закони:

А. Флористичні закони	1) Про карантин рослин;
	2) Про рослинний світ;
	3) Про захист рослин;
Б. Аграрні закони	4) Про охорону прав на сорти рослин.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У навчальному процесі поєднуються традиційні методи викладання у вищій школі (проблемний, евристичний, репродуктивний), прийоми та форми викладання (лекція, семінарське заняття) з новими, що передбачають використання активних форм навчання (тестів різного рівня складності), різнопланової науково-дослідної роботи під безпосереднім керівництвом викладача. Використовуються такі методи як:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні, наочні, практичні методи;
- індуктивні методи і дедуктивний метод;
- репродуктивні, творчі, проблемно-пошукові методи;
- навчальна робота під керівництвом, самостійна робота.

2. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- методи стимулювання інтересу до навчання (створення ситуації інтересу при викладанні того чи іншого матеріалу, пізнавальні ігри, навчальні дискусії, аналіз життєвих ситуацій);
- методи стимулювання обов'язку й відповідальності (роз'яснення мети навчальної дисципліни, вимоги до вивчення навчальної дисципліни, заохочення, покарання).

3. Методи контролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

7. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

У процесі навчання проводиться попередній, поточний, періодичний (тематичний) та підсумковий контроль. В умовах організації навчального процесу оцінювання відбувається за 100- бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою.

Попередній контроль

Попередній контроль проводиться на початку вивчення курсу, теми. Він передбачає з'ясування попереднього рівня знань здобувачів з теми, які вони могли отримати під час вивчення інших навчальних дисциплін або самоосвіти, фактично, окреслює обсяг їх опорних знань. Викладач може використати його результати для визначення ступеня опрацювання певних питань у подальшій роботі.

Поточний контроль

Поточний контроль передбачає систематичне, регулярне оцінювання навчальних досягнень здобувача (рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок з тем курсу) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях.

Поточний контроль реалізується в різних формах: усне і письмове, фронтальне та індивідуальне опитування; рецензування відповідей; участь у

дискусіях, обговореннях; написання творів-есе; підготовка презентацій тощо.

У процесі навчання поточному контролю підлягають:

- глибина, повнота, обґрунтованість відповіді;
- доповнення, запитання до тих, хто відповідає;
- рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття (роботі у парах, малих групах), активність під час обговорення питань;
- глибина аналізу наукової та навчальної літератури;
- письмові завдання (тести, контрольні роботи, есе);
- якість самостійного опрацювання питань;
- систематичність роботи на заняттях.

Критеріями оцінки усних відповідей є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- емоційність та переконливість;
- використання для обґрунтування своєї думки основної і додаткової літератури;
- вміння логічно викладати матеріал, аналізувати, порівнювати, робити висновки, узагальнювати;
- культура мови.

Критеріями оцінки письмових завдань є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за роботу на семінарському занятті - 5 балів.

5 балів здобувач отримує, якщо він:

- опрацював не лише основну, але й додаткову літературу, самостійно знайдену, відповідно до теми для більш глибокого її розкриття, розробив розгорнутий виступ;
- засвоїв теоретичний матеріал на високому / творчому рівні, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, встановлює міжпредметні та міжтемні зв'язки;
- висловлює гіпотези, наводить аргументи на підтвердження своєї думки, або спростування думки інших здобувачів, при цьому посилається на опрацьовані джерела та літературу;
- використовує теоретичні знання для виконання практичних завдань;
- робить висновки, узагальнення;
- рецензує відповіді інших, вносить корективи, доповнення;
- пропонує дискусійні теми для обговорення, бере участь у дискусії, дотримується культури її ведення;
- підготував виступ, повідомив його зміст, чим зацікавив аудиторію.

4 бали здобувач отримує, якщо він:

- опрацював переважно основну літературу, розробив конспект виступу;
- теоретичний матеріал засвоїв на достатньому / конструктивному рівні, досить логічно викладає його, однак, не завжди може підтвердити відповідними прикладами, іншими аргументами;

- під час викладу допускає незначні помилки чи неточності, у нього виникають деякі проблеми щодо встановлення зв'язків з попередніми темами чи іншими предметами, тобто, його знання не систематизовані повною мірою;

- іноді потребує додаткових запитань для повного розкриття проблеми;

- висловлює гіпотези, припущення, однак, не завжди може навести необхідні аргументи на підтвердження своєї думки;

- в цілому використовує теоретичний матеріал для розв'язання практичних завдань, пояснення подій та явищ, що відбуваються в правовому житті країни та світі, але його пояснення містять неточності, недостатньо обґрунтовані;

- робить висновки, узагальнення, однак, вони потребують уточнення, конкретизації з боку викладача або інших здобувачів;

- рецензує відповіді інших, вносить корективи, доповнення;

- пропонує дискусійні теми для обговорення, бере участь у дискусії, дотримується культури ведення дискусії;

- підготував реферат і повідомив його зміст.

3 бали отримує здобувач, якщо він:

- не повною мірою опрацював рекомендовані джерела та літературу;

- засвоїв матеріал на середньому / репродуктивному рівні;

- може лише відтворити навчальний матеріал, засвоєний на лекції або опрацьований самостійно без критичного осмислення, на рівні переказу, можливо, навіть, за допомогою викладача;

- іноді порушує логіку викладу, допускає помилки;

- не вміє самостійно здійснювати логічні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, формулювання висновків);

- з допомогою викладача може навести приклади, пов'язати теоретичний та практичний матеріал, встановити міжтемні та міжпредметні зв'язки;

- не може самостійно зробити рецензію, виправити помилки інших виступаючих;

- у нього не достатньо сформовані навички участі у дискусії, не вміє обґрунтовувати свою думку.

2 бали отримує здобувач, якщо він:

- не достатньо повно / фрагментарно опрацював рекомендовані джерела та літературу;

- засвоїв матеріал на низькому / рецептивно-продуктивному рівні;

- за допомогою викладача може відтворити незначну частину навчального матеріалу, засвоєного на лекції;

- не може критично осмислити, проаналізувати матеріал, навіть, за допомогою викладача;

- не дотримується логіки викладу, часто допускає помилки;

- не може, навіть з допомогою викладача, навести приклади, пов'язати теоретичний і практичний матеріал, встановити міжтемні/міжпредметні зв'язки;

- не може зробити рецензію, виправити помилки інших колег;

- у нього не сформовані навички участі у дискусії, не вміє обґрунтовувати свою думку.

1 бал отримує здобувач, якщо він:

- не опрацював рекомендовані джерела та літературу;
- не засвоїв матеріал, відмовляється відповідати/ не може відтворити незначну частину навчального матеріалу, навіть з допомогою викладача, однак, дотримується дисципліни, уважно слухає відповіді інших здобувачів, робить записи, задає питання іншим доповідачам, повідомлення, доповнення, намагається брати участь в обговореннях, що свідчить про наявність у нього пізнавального інтересу до навчального курсу.

Здобувач, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав поточних оцінок, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях здобувач може відпрацювати пропущені заняття, опрацювати есе з викладачем, ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Підсумковий (семестровий) контроль

З дисципліни «Проблеми екологічного та природоресурсного права» формою семестрового контролю є залік.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається таким чином: Оцінка за Тему 1 + Оцінка за Тему 2 + ... за всі 10 тем (максимум 50 балів) + бали за індивідуальні завдання 10 тем по 5 балів – 50 балів = 100 балів.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Науково-методичне забезпечення навчального процесу передбачає: державні стандарти, навчальні плани, підручники і навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали практичних занять; індивідуальні навчально-дослідні завдання; контрольні роботи; текстові та електронні варіанти тестів для поточного і підсумкового контролю, методичні матеріали для організації самостійної роботи здобувачів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчальна та навчально-методична література:

1. Природноресурсове право України: Навч. посіб. / За ред. І.І. Каракаша. К.: Істина, 2005. 376 с.
2. Екологічне право: [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А.П. Гетьмана. Х.: Право, 2013. 432 с.
3. Екологічне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Каракаша І.І. Одеса: Фенікс, 2012. 788 с.
4. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник. Друге видання / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. 720 с.
5. Екологічне право України: навч. посіб. / Н.Р. Кобецька. 2 вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2009. 352 с.
6. Право довкілля (екологічне право): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.І. Федорович, М.Я. Ващишин [та ін.]; за ред. П.Д. Пилипенка. К.: Ін Юре, 2010. 401 с.
7. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків, 2006. 592 с.
8. Науково-практичний коментар Водного кодексу України / за заг. ред. Н.Р. Кобецької. К.: Юрінком Інтер, 2010. 358 с.
9. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / за заг. ред. Г.І. Балюк. К.: Юрінком Інтер, 2009. 368 с.
10. Тваринний світ України: правова охорона, використання та відтворення: науково-практичний коментар до Закону України «Про тваринний світ» / за ред. Г.І. Балюк. Київ: Юрінком Інтер. 2010. 384 с.
11. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону атмосферного повітря» / за ред. Г.І. Балюк. Київ: Юрінком Інтер. 2011. 328 с.

Спеціальна література:

1. Андрейцев В.І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики. Д.: Національний гірничий університет, 2011. 373 с.
2. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / А.П. Гетьман, А.К. Соколова, Г.В. Анісімова та ін. ; за ред. А.П. Гетьмана. Х. : Право, 2014. 784 с.
3. Філатова В.К. Правові засади геологічного вивчення надр в Україні / В.К. Філатова, Т.М. Шульга. Х. : Видавництво «ФІНН», 2011. 144 с.
4. Шеховцов В.В. Правове регулювання права приватної власності на об'єкти тваринного світу в Україні / За наук. ред. проф. А.П. Гетьмана: Монографія / В.В. Шеховцов. Х.: Видавництво «ФІНН», 2011. 200 с.
5. Высторобец Е.А. Экологическое право мотивации в международном сотрудничестве / Е.А. Высторобец [предисл. Ю.Е. Винокурова]. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Наука, 2006. 383 с.
6. Брославский Л.И. Ответственность за окружающую среду и возмещение

экологического вреда: законы и реалии России, США и Евросоюза: Монография. М.: ИНФРА-М, 2014. 229 с.

7. Гетьман А.П. Правовые проблемы экологической политики Европейского Союза и Украины: монография / А.П. Гетьман, В.И. Лозо. Х.: Право, 2014. 280 с.

8. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування: монографія. Луганськ. 2011. 424 с.

9. Никишин В.В. Судебный прецедент как источник экологического права Европейского Союза и России: сравнительно-правовой анализ: монография / отв. ред. О.Л. Дубовик. М.: Юрлитинформ, 2012. 256 с.

10. Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки: теоретичні аспекти: монографія / За заг. ред. В.М. Єрмоленка. Київ: НУБіП України, 2017. 589 с.

11. Євстігнєєв А.С. Екологічна безпека спеціального природокористування в Україні у контексті сталого розвитку: теоретико-правові аспекти: монографія. Київ: МПБП «Гордон», 2018. 494 с.

12. Дейнега М.А. Природоресурсне право: проблеми формування і розвитку: монографія / За заг. ред. В.М. Єрмоленка. Київ: НУБіП України, 2019. 368 с.

Дисертації та автореферати:

1. Анісімова Г.В. Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства в контексті природно-правової доктрини: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 49 с.

2. Антонюк У.В. Правове забезпечення екологічної безпеки у діяльності залізничного транспорту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2009. 20 с.

3. Барабаш Н.П. Правовий режим земель, наданих для користування надрами: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2012. 236 с.

4. Балюк Г.І. Проблеми формування та становлення ядерного права України: дис.... д-ра. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2000. 372 с.

5. Басай О.В. Правовий режим рослинного світу України: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Прикарпатський національний університет імені В. Стефаніка. Київ, 2009. 214 с.

6. Біловус Р.В. Правове регулювання загального користування надрами: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 20 с.

7. Бондар Л.О. Правові засади здійснення екологічно небезпечної діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2001. 206 с.

8. Бредіхіна В.Л. Право громадян на безпечне навколишнє природне середовище: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2005. 20 с.

9. Бригадир І.В. Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки в галузі автомобільного транспорту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 20 с.

10. Валецька О.А. Правова охорона довкілля та природних ресурсів Азово-Чорноморського басейну: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2009. 20 с.
11. Вітовська І.В. Правове регулювання використання природних ресурсів виключної (морської) економічної зони України: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2004. 168 с.
12. Власенко Ю.Л. Оптимізація законодавства України у сфері забезпечення екологічної безпеки: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2010. 20 с.
13. Волик М.П. Правове регулювання полювання в Україні: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. Одеса, 1997. 171 с.
14. Гольонко Р.А. Правові засади функціонування та розвитку біосферних заповідників як складової екологічної мережі України: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 22 с.
15. Гордєєв В.І. Правові питання використання та охорони малих річок в Україні: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Українська державна юридична академія. Київ, 1994. 222 с.
16. Григор'єва Т.В. Правове регулювання використання й охорони водних живих ресурсів: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. 2005. 188 с.
17. Данилюк Л.Р. Правовий режим мисливських природних ресурсів в Україні: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2016. 20 с.
18. Джерелій В.В. Правова охорона навколишнього природного середовища в містах: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 20 с.
19. Джуган В.О. Правове регулювання використання та охорони вод в Україні: автореф. дис.... канд. юрид. наук / Національний університетт біоресурсів і природокористування України. Київ, 2009. 19 с.
20. Євстігнєєв А.С. Правове забезпечення вимог екологічної безпеки в процесі приватизації земель в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2009. 18 с.
21. Жидан О.С. Правовий режим боліт в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2019. 22 с.
22. Завгородня В.М. Майнова відповідальність за порушення лісового законодавства: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2003. 180 с.
23. Завірюха М.М. Правове регулювання використання та охорони лісів за лісовим та земельним законодавством України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ,

2017. 20 с.

24. Ільїна Н.Л. Організаційно-правові засади забезпечення екологічної безпеки у плануванні та забудові міст України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2008. 20 с.

25. Кирєсва І.В. Загальні засади припинення прав громадян щодо природних об'єктів: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. 2008. 193 с.

26. Кірін Р.С. Правове забезпечення видобування корисних копалин: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2007. 241 с.

27. Кірін Р.С. Кодифікація законодавства про надра: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / НАН України; Інститут економіко-правових досліджень. Київ, 2016. 35 с.

28. Коваленко Б.В. Юридична природа стандартів як джерел екологічного права: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2019. 20 с.

29. Коваленко Ю.В. Правове регулювання екологічної безпеки теплових електростанцій в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. 18 с.

30. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2012. 36 с.

31. Кондратьєва К.А. Правове регулювання екологічної безпеки в сфері сільськогосподарського виробництва: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2013. 217 с.

32. Краснова М.В. Гарантії реалізації права громадян на екологічну інформацію: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 1997. 17 с.

33. Краснова М.В. Проблеми компенсації шкоди за екологічним законодавством України: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2010. 519 с.

34. Краснова Ю.А. Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки в галузі авіації: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2010. 19 с.

35. Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки в Україні: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / НАН України; Інститут економіко-правових досліджень. Київ, 2018. 31 с.

36. Кронда О.Ю. Правове регулювання поводження з радіоактивними відходами в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2012. 18 с.

37. Ліхтер М.П. Еколого-правове забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2017. 20 с.

38. Локтева Н.В. Правове регулювання комплексного використання водних ресурсів Дніпровського басейну: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Одеська

національна юридична академія. К., 2007. 216 с.

39. Макаренко Н.А. Правове регулювання екологічної безпеки в сфері видобування нафти та газу в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 18 с.

40. Максименцева Н.О. Правове забезпечення поведження з небезпечними відходами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2006, 19 с.

41. Марич Х.М. Правовий режим національних природних парків України (на матеріалах Карпатського регіону України): дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. К., 2007. 180 с.

42. Мартинова Н.О. Правове забезпечення сталого розвитку сільських територій: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2016. 20 с.

43. Медведева Н.П. Правові засади гірничої концесії: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2009. 216 с.

44. Мельник П.В. Правова охорона лісів Карпатського регіону України: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. К., 2002. 195 с.

45. Мендик Л.В. Відповідальність за порушення лісового законодавства: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2009. 20 с.

46. Москаленко О.В. Правові аспекти декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки: дис. канд...юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2013. 190 с.

47. Непийвода В.П. Правове регулювання суспільних відносин щодо лісів у контексті сталого розвитку: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 2006. 223 с.

48. Нестерова Н.І. Принцип раціонального використання природних ресурсів в екологічному праві України: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 20 с.

49. Олійник О.М. Правове регулювання охорони надр за законодавством України: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 2010. 222 с.

50. Орленко М.І. Правові засади дозвільної системи в галузі використання та охорони надр в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2019. 20 с.

51. Панфілова Д.А. Екологічне законодавство в контексті міжнародно-правових зобов'язань України: проблеми реформування: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 21 с.

52. Попович А.І. Правове регулювання екологічних податків в умовах європейської інтеграції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2012. 200 с.

53. Роговенко О.В. Правовий режим прибережної смуги морів: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування

України. К., 2012. 204 с.

54. Романко С.М. Економіко-правовий механізм забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2008. 19 с.

55. Семенець О.С. Правове регулювання використання природних ресурсів для туризму в Україні: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2012. 223 с.

56. Соколова А.К. Теоретичні засади становлення та розвитку флористичного права України: дис.... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». 2013. 382 с.

57. Старосуд І.М. Правові засади забезпечення екологічних освіти та виховання в Україні: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 20 с.

58. Статівка О.О. Правовий режим природно-заповідного фонду як складового елемента екологічної мережі України: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 20 с.

59. Струтинська-Струк Л.В. Правове забезпечення біобезпеки при здійсненні генетично-інженерної діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 1999. 18 с.

60. Сьюва І.С. Правове регулювання використання лісових ресурсів в сільському господарстві України: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2016. 20 с.

61. Ткаченко О.М. Право користування курортними, лікувально-оздоровчими та рекреаційними зонами : автореф.... дис. канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 1999. 16 с.

62. Томин О.О. Правове регулювання мисливства та полювання в Україні (на матеріалах Карпатського регіону): автореф. дис.... канд. юрид. наук / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2009. 20 с.

63. Третяк Т.О. Реалізація права на екологічну безпеку в Україні: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2011. 16 с.

64. Труфан І.В. Правовий режим малих річок в Україні: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2005. 187 с.

65. Філатова В.К. Правове регулювання геологічного вивчення надр: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. 2008. 187 с.

66. Фролов М.О. Правові аспекти екологічного ризику: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2001. 211 с.

67. Хохлова І.В. Правове регулювання припинення права надрокористування в Україні: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний аграрний ун-т України. К., 2008. 19 с.

68. Чаусова Л.Л. Принципи екологічного права: автореф. дис... канд. юрид.

наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 1998. 14 с.

69. Чекавська Я.О. Правові засади впровадження в Україні систем екологічного менеджменту: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 204 с.

70. Черкашина М.К. Юридичні гарантії права природокористування: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2008. 216 с.

71. Чорноус О.В. Правове регулювання використання та охорони природних ресурсів виключної (морської) економічної зони України: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. 2006. 197 с.

72. Чумаченко І.Є. Правове регулювання державного контролю за використанням та охороною водних об'єктів в Україні: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т «Одеська юридична академія». К. 2012. 211 с.

73. Шараєвська Т.А. Правове регулювання захисту територій і громадян за надзвичайних екологічних ситуацій в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. 19 с.

74. Шем'яков О.П. Правове регулювання використання та охорони надр: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2002. 19 с.

75. Шеховцов В.В. Право приватної власності на об'єкти тваринного світу: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2009. 204 с.

76. Шмигова О.М. Правове регулювання рекреаційного природокористування в Україні та інших державах: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2010. 243 с.

77. Шомпол О.А. Вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку в контексті міжнародно-правових зобов'язань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. 18 с.

78. Шоха Т.П. Правове регулювання екологічного страхування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. 180 с.

79. Юрескул В.О. Правове регулювання поводження з побутовими відходами в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2008. 19 с.

80. Юрчишин Н.Г. Реалізація права приватної власності на ліси в Україні: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. 2009. 203 с.

81. Яремак З.В. Правове регулювання ведення державних кадастрів природних ресурсів: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2009. 198 с.

82. Ярчак В.В. Правове регулювання запобігання негативного впливу на довкілля об'єктів підвищеної екологічної небезпеки: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2011. 18 с.

Судова практика

1. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 7. Вісник Верховного суду України. 2004. № 6. Стор. 22.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 р. № 5-рп/2005. Офіційний вісник України. 2005. № 39. Ст. 2490.

3. Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17 травня 2011 р. № 6. Вісник господарського судочинства. 2011. № 3. Стор. 6.

4. Земельні ділянки: Законодавство. Роз'яснення. Судова практика. Бюлетень законодавства і юридичною практики. 2008. № 12. 416 с.

5. Огляд практики Верховного Суду у спорах, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/Oglyad_eco_11_2019_1.pdf.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України (<http://www.rada.gov.ua>).
2. Офіційне Інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>).
3. Урядовий портал – єдиний веб-ресурс органів виконавчої влади України (<http://www.kmu.gov.ua>).
4. Верховний Суд України (<http://www.scourt.gov.ua>).
5. Вищий господарський суд України (<http://www.arbitr.gov.ua>).
6. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (<http://www.mo.gov.ua>).
7. Головне державне об'єднання правової інформації та пропаганди правових знань Міністерства юстиції України (<http://www.gdo.kiev.ua>).
8. Інформаційний центр Міністерства юстиції України (<http://www.informjust.kiev.ua>).
9. Бібліотека Верховної Ради України (<http://www.rada.kiev.ua>).
10. Державна науково-технічна бібліотека України (<http://www.gntb.nt.org>).
11. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» (<http://www.ukma.kiev.ua>).
12. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>).
13. Ресурси українського Інтернету на правову тематику (<http://www.lawukraine.com>).